SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI

TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH"

za 1890 rok.

LWÓW
NAKŁADEM TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH"
1891.

2

Z „Drukarni Polskiej“ ul. Sobieskiego l. 28.

Z prawdziwem zadowoleniem przychodzi nam na samym wstępie niniejszego sprawozdania zaznaczyć, że rozwój „Kółek rolniczych“ w r. 1890. przybrał jeszcze znaczniejsze jak w latach poprzednich rozmiary; a już same przystąpienie do Towarzystwa na członków wspierających, Najwyższych dostojników kościoła i Władz krajowych jest jasnym dowodem, że Towarzystwo swą dodatnią i wytrwałą pracą zjednało sobie ogólne uznanie. Zarząd główny trzymając się ściśle ram statutów, chociaż powolnym, to jednak pewnym krokiem zdążał naprzód do celów statutem określonych, pracując nad podniesieniem dobrobytu, oświaty i moralności ludu, a rezultat usiłowań tych i prac naszych przedstawiamy w niniejszem sprawozdaniu. Gdy w roku 1887 zawiązano tylko „Kółek rolniczych“ 25, a w r. 1888 — 29, to już w r. 1889 zawiązano nowych „Kółek“ 75, a w tym roku 121, co właśnie wskazuje na ciągły i stały rozwój Towarzystwa i zrozumienie potrzeby tej instytucyi przez samych włościan. W r. 1890 powstały następujące „Kółka“:

Liczba porz.	Siedziba „Kółka rolniczego“	Powiat	Czas założenia	Ilość Członk.
487	Zawałów	Podhajce	1 stycznia 1890	50
488	Hnilcze	Podhajce	3 „ „	29
489	Czajkowa	Mielec	22 grudnia 1889	19
490	Bereźnica szlachecka	Kałusz	1 stycznia 1890	26
491	Pysznica	Nisko	10 „ „	22
492	Krolówka	Bochnia	22 listopada 1889	21
493	Złotniki	Podhajce	11 stycznia 1890	21
494	Kopki	Nisko	6 „ „	80
495	Luźna	Gorlice	12 „ „	35
496	Wierzbów	Podhajce	7 „ „	15
497	Zarzecze	Nisko	11 „ „	49
498	Jaworsko	Brzesko	19 „ „	15
499	Wiśniowa	Wieliczka	19 „ „	26

Liczba porz.	Siedziba „Kółka rolniczego“	Powiat	Czas założenia	Ilość Członk.
500	Huta komorowska	Kolbuszowa	21 stycznia 1890	17
501	Raniżów	Kolbuszowa	21 „ „	23
502	Schoenanger	Mielec	21 „ „	31
503	Hinowice	Brzeżany	23 „ „	10
504	Tuszów narodowy	Mielec	18 „ „	200
505	Wildenthal	Kolbuszowa	19 „ „	34
506	Gromiec	Chrzanów	30 „ „	127
507	Rozkochów	Chrzanów	1 lutego „	95
508	Branice	Kraków	15 stycznia „	66
509	Nowosiółki	Złoczów	5 lutego „	58
510	Dolna wieś	Myślenice	8 „ „	12
511	Słupiec	Dąbrowa	9 „ „	70
512	Podhorce	Złoczów	10 „ „	43
513	Hucisko oleskie	Złoczów	10 „ „	21
514	Trzebunia	Myślenice	12 „ „	34
515	Głowienka	Krosno	4 „ „	57
516	Grochowe	Mielec	10 „ „	10
517	Pustomyty	Lwów	15 „ „	60
518	Wolica	Podhajce	18 „ „	24
519	Potoczek	Śniatyn	15 „ „	13
520	Uszew	Brzesko	10 „ „	27
521	Rusów	Śniatyn	19 „ „	60
522	Krościenko niżne	Krosno	26 „ „	97
523	Mystków	Grybów	28 „ „	16
524	Huta nowa	Buczacz	21 „ „	42
525	Glinik polski	Jasło	27 „ „	16
526	Bodzanow	Wieliczka	25 „ „	12
527	Kaczanówka	Skałat	24 „ „	70
528	Podkamień	Rohatyn	3 marca „	54
529	Sufczyn	Brzesko	1 „ „	24
530	Klucznikowice	Biała	6 „ „	11
531	Ponikiew	Wadowice	3 „ „	176
532	Niecieczа	Dąbrowa	7 „ „	23
533	Łozówka	Zbaraż	1 „ „	37
534	Sędziszów	Ropczyce	2 „ „	22
535	Uście solne	Bochnia	27 lutego „	44
536	Dominikowice	Gorlice	9 marca „	39
537	Stryszawa	Żywiec	11 „ „	69
538	Majdan	Kolbuszowa	11 „ „	54
539	Ciemierzyńce	Przemyślany	7 „ „	84
540	Zaszków	Lwów	16 „ „	18
541	Mogilany	Wieliczka	3 „ „	900

Liczba porz.	Siedziba „Kółka rolniczego“	Powiat	Czas założenia			Ilość Członk.
542	Łencze	Wadowice	9	marca	1890	57
543	Białokiernica	Podhajce	19	„	„	40
544	Bierzanów	Wieliczka	21	„	„	34
545	Podkamień	Brody	14	„	„	21
546	Jankowice	Chrzanów	19	„	„	97
547	Kułaczkowce	Kołomyja	26	„	„	30
548	Zabełcze	Nowy Sącz	30	„	„	17
549	Słoboda konkolnicka	Rohatyn	29	„	„	22
550	Skołyszyn	Jasło	25	„	„	30
551	Łęki	Pilzno	13	kwietnia	„	130
552	Chrzanów	Chrzanów	13	„	„	133
553	Konkolniki	Rohatyn	23	marca	„	27
554	Wołczkowce	Śniatyń	19	„	„	93
555	Węgrzce wielkie	Wieliczka	23	kwietnia	„	27
556	Dzuryń	Czortków	23	„	„	10
557	Niedźwiedź	Limanowa	1	maja	„	28
558	Słobódka dzuryńska	Czortków	23	kwietnia	„	28
559	Dolcza wielka	Mielec	6	maja	„	21
560	Jacowce	Zbaraż	28	kwietnia	„	24
561	Przybyły	Mielec	11	maja	„	61
562	Kuryłówka	Łańcut	22	„	„	76
563	Grojec	Chrzanów	14	„	„	22
564	Olesno	Dąbrowa	4		„	52
565	Kozowa	Brzeżany	2	czerwca	„	53
566	Myślachowice	Chrzanów	6	„	„	59
567	Nadyby	Sambor	4	„	„	114
568	Przylasek rusiecki	Kraków	6	„	„	22
569	Gorzyce	Łańcut	8	„	„	36
570	Ochotnica	Nowy Targ	15	„	„	34
571	Strzeliska nowe	Bóbrka	30	„	„	10
572	Krzęcin	Wadowice	13	lipca	„	38
573	Mikulińce	Śniatyn	13	„	„	21
574	Michalczowa	Nowy Sącz	10	„	„	12
575	Jasienica	Myślenice	13	„	„	53
576	Droginia	Myślenice	1	„	„	50
577	Monasterzyska	Buczacz	8	maja	„	80
578	Izdebnik	Wadowice	3	sierpnia	„	130
579	Roczyny	Wadowice	10	lipca	„	116
580	Kujdanów	Buczacz	13	sierpnia	„	45
581	Dzieduszyce wielkie	Stryj	30	czerwca	„	32
582	Mikołajowice	Tarnów	29	sierpnia	„	38
583	Zalucze nad Czeremosz.	Śniatyn	21	czerwca	„	27

Liczba porząd.	Siedziba „Kółka rolniczego“	Powiat	Czas założenia	Ilość Członk.
584	Kasina wielka	Limanowa	15 września 1890	29
585	Brzeżany (przedmieśc. Chatki)	Brzeżany	28 „ „	68
586	Okulice	Bochnia	17 „ „	16
587	Wrząsowice	Wieliczka	16 październ. „	11
588	Strzylcze	Horodenka	1 listopada „	32
589	Głogoszów	Myślenice	6 „ „	35
590	Siemikowce	Podhajce	26 październ. „	22
591	Bieniawa	Podhajce	15 „ „	23
592	Falkowa	Nowy Sącz	15 listopada „	27
593	Chrosno	Kraków	16 „ „	27
594	Biskupice	Wieliczka	20 „ „	20
595	Stanisławice	Kraków	19 „ „	12
596	Wola Buchowska	Jarosław	23 „ „	15
597	Osiek	Jasło	23 „ „	45
598	Padew Narodowa	Mielec	30 „ „	74
599	Świniarsko	Nowy Sącz	1 grudnia „	14
600	Młoszawa	Chrzanów	2 „ „	17
601	Rudawa	Chrzanów	28 listopada „	26
602	Brzezie	Bochnia	9 grudnia „	115
603	Równe	Krosno	10 „ „	19
604	Swoszowice	Wieliczka	9 „ „	31
605	Wołowice	Kraków	15 „ „	28
606	Reichsheim	Mielec	12 „ „	23
607	Poronin	Towy Targ	7 „ „	30

W sprawozdaniu z r. 1889 wykazano ogólną liczbę „Kółek“ 486 obejmujących 620 gmin, w roku zaś 1890 przybyło 121 „Kółek“, obejmujących 158 gmin, przeto „Kółka“ nowo powstałe z „Kółkami“ w poprzednich latach zawiązanymi, wykazują z końcem roku 1890 ogólną liczbę 607 „Kółek rolniczych“, obejmujących 877 gmin.

Liczba członków „Kółek rolniczych“ wynosiła w r. 1889 19.198 osób; przybyło w r. 1890 członków 8105; przeto ogólna liczba członków z końcem roku 1890 wynosi 27.203 osób.

Prócz wykazanych członków w „Kółkach rolniczych“, liczyło nasze Towarzystwo w r. 1889: 5 członków założycieli i 213 członków wspierających; przy końcu zaś roku 1890 liczy Towarzystwo 4 członków założycieli i 245 członków wspierających,

zatem ogólna liczba członków Towarzystwa wynosi z końcem 1890 roku, 27.452.

W roku 1890 powstał 13-ty z rzędu Zarząd powiatowy Towarzystwa w Podhajcach, którego prezesem jest ks. Infułat Jakób Kerschka, proboszcz miejscowy; Zastępcą p. Stanisław Pieniążek, dzierżawca dóbr Hnilcze; sekretarzem ks. Władysław Wańkowicz, wikary w Podhajcach. — Przy końcu tegoż roku poczyniono przedwstępne kroki do zawiązania i zorganizowania Zarządów powiatowych w Krakowie i Wieliczce.

Oprócz tego z istniejących Zarządów powiatowych ukonstytuowały się na następne trzylecie, następujące Zarządy: Tarnobrzeg, wybierając prezesem p. Henryka Dolańskiego, zastępcą p. W. Grylewskiego, a sekretarzem p. Dr. Antoniego Surowieckiego; Czortków, wybierając prezesem p. Tadeusza Noëla, zastępcą p. Zygmunta Januszowskiego, sekretarzami pp. Franciszka Cisłę i Zygmunta Zaklińskiego, skarbnikiem p. Antoniego Swieżawkiego. O skutecznej działalności tych 2 Zarządów powiatowych wyczerpujące sprawozdania były podane w „Przewodniku Kółek rolniczych“ r. 1890. Również i Zarząd powiatowy w Biale zawiadomił Zarząd główny o nowym wyborze 5 członków Zarządu na następne trzylecie.

Do Towarzystwa przystąpili jako członkowie wspierający w r. 1890: Jego Excelencya minister Filip Zaleski, Jego Excelencya namiestnik kraju Kazimierz hr. Badeni, Jego Excelencya najprzewielebniejszy ks. metropolita arcybiskup obrz. łac. Seweryn Morawski, Jego Excelencya najprzewielebniejszy ks. metropolita arcybiskup obrz. gr. Dr. Sylwester Sembratowicz, Jego Excelencya najprzewielebniejszy ks. metropolita arcybiskup obrz. orm. Mikołaj Isaak Isakowicz, pani Antonina Abrahamowicz właścicielka dóbr, pani Suchodolska właścicielka dóbr zamieszkała we Lwowie, p. Dr. Stanisław Larysz Niedzielski, poseł na Sejm kraj., właśc. dóbr z Śledziejowic, p. Dr. Juliusz Leo, docent Uniw. Jagiel. w Krak. p. Stanisław Feintuch, kupiec w Krak. Henryk Szatkowski, urz. Tow. Wzaj. Ubezp. krak. we Lwowie, p. Dyonizy Toth, urz. Tow. Wzaj. Ubez. kr. we Lwowie, p. Wiktoryn Łonicki, urz. Tow. Wzaj. Ubez. kr. we Lwowie, p. Aleks. Nachtsheim, urz. Tow. Wzaj. Ubez. Kr. we Lwowie, p. Wład. Bielański,

acz. biura Tow. Wzaj Ubez. kr. we Lwowie, p. Jan Szwejkowski, urz. Tow. Wzaj. Ubez. kr. we Lwowie, p. Władysław Szybiński, urzędnik c. k. Towarz. gosp., p. Leon Dydyński, inżynier kolei Karola Ludwika we Lwowie, ks. prałat Dr. Chotkowski poseł do Rady państwa w Krakowie, p. Mieczysław Lewicki, poseł do Rady państwa, właśc. dóbr z Koniuszek, p. August hr. Łoś, poseł do Rady państwa, właśc. dóbr z Nowego miasta, ks. Celestyn Kulczycki, proboszcz w Podhajczykach, ks. Jan Mardyrosiewicz, kanonik kapituły orm. we Lwowie, ks. Mikołaj Mojżyszowicz, wikary przy kapitule orm. we Lwowie, p. Tomasz Wrzosek, inżynier kolei państwowej w Krakowie, p. Dr. Aleksander Marjański, adwokat krajowy we Lwowie, ks. Michał Paleczny, proboszcz w Radziechowie, Czytelnia akademicka we Lwowie, p. Kazimierz Ostaszewski, właśc. „Drukarni Polskiej“ we Lwowie, Wydział Rady powiatowej w Nowym Sączu, Wydział Rady powiatowej w Krakowie, pani Michalina Straszewska, właśc. dóbr w Strzylczu, p. Dr. Antoni Surowiecki, adwokat kraj. w Tarnobrzegu, p. Adolf Wiesiołowski, właśc. dóbr i prezes lwowskiego Oddziału c. k. Tow. gospodarskiego, p. Zdzisław Onyszkiewicz, właśc. dóbr we Lwowie, Dr. Antoni Serafiński, adwokat kraj. w Bochni, Czytelnia ludowa w Koszlakach, Towarzystwo okręgowe rolnicze we Wieliczce, p. Tadeusz Baron Harsdorf, właśc. dóbr w Dorochowie, p. Jan Komarnicki, właśc. dóbr Urażа.

Jak co roku tak i w tym, Zarząd główny przysłał każdemu nowo zawiązanemu „Kółku“ książki, celem założenia w myśl statutu czytelni własnej — a ponieważ w roku 1890 powstało 121 „Kółek“, przeto też liczba czyteln powiększyła się o 121, które Zarząd główny zaopatrzył w 5238 książeczek. Zaopatrzono również dawniejsze czytelnie tych „Kółek rolniczych“, które w swych rocznych sprawozdaniach wykazały niedostatek w książeczkach.

W porównaniu zatem z r. 1889, w którym czytelnie „Kółek“ obejmowały 24.843 książek, w czem 13.035 pochodziło od Zarządu głównego, to z końcem r. 1890 posiadają czytelnie „Kółek roln“. 32.794 książek, z których pochodzi od Zarządu głównego 18.273.

Oprócz tego rozdano w ogóle na Walnych Zgromadzeniach pojedyńczym członkom 2300 książeczek i 600 obrazów treści historycznej i religijnej.

Czasopisma prenumerowały „Kółka“ po największej części z własnych funduszów, niektóre otrzymywały w darze to od miejscowego księdza proboszcza, to od właścicieli dóbr, to od nauczycieli i gospodarzy. Z pism ludowych wszystkie „Kółka“ posiadały „Przewodnik Kółek rólniczych“ częściowo zaś „Niedzielę“, „Chatę“ i „Nowiny“, „Wieńca“ i „Pszczółkę“, „Gospodarza wiejskiego“, „Rolnika“ „Tygodnika rolniczego“ „Bartnika postępowego“ „Gwiazdkę cieszyńską“ i inne; prócz tego bardzo wiele „Kółek“ otrzymywały po największej części w darze pisma polityczne. Były „Kółka“ co posiadały po 10 czasopism, w ogóle przecięciowo wypadało na jedno „Kółko“ 4 czasopisma.

Przy rozsyłaniu książek Zarząd główny uwzględniał wydawnictwa, które dla czyteln ludowych są najodpowiedniejsze i zwracał szczególniejszą uwagę na te książki i czasopisma, które „Kółka rolnicze“ w darze od pojedyńczych osób otrzymywały, dlatego panowie Lustratorowie mieli polecenie, aby przy zwiedzaniu gospodarstw „Kółek rolniczych“ lustrowali i czytelnie „Kółek rolniczych“, pouczając Zarządy „Kółek“, jakie książki mogą być odpowiednie dla czytelników „Kółek rolniczych“. Główną wskazówką w tej sprawie były informacye zamieszczane w „Przewodniku dla Kółek rolniczych“. W ogóle zamiłowanie do czytania pomiędzy członkami ciągle wzrasta, a wiele „Kółek“ posiada już znaczne biblioteczki, składające się z książek większej wartości. Biblioteczkom „Kółek rolniczych“ bywały najwięcej dostarczane książeczki wydawnictwa „Macierzy polskiej“ i komitetu wydawnictwa dziełek ludowych; pierwsze udzielało Zarządowi głównemu 40%, drugie zaś 50% opustu od cen zwyczajnych. W roku 1890 Zarząd główny otrzymał w darze od Wysokiego Wydziału krajowego 500 egz. wydawnictwa czytelni rolniczej w Cieszynie przez Biedronia „Jak gospodarowałem w roku nieurodzaju“; od Towarzystwa im. Staszica 100 dziełek tegoż wydawnictwa; od p. Dr. Bronisława Dulęby do biblioteczki Zarządu głównego 286 książeczek, a do rozesłania dla „Kółek rolniczych“ 182, od p. Dr. Stefczyka 30 egz. „Przewodnika dla spółkowych kas oszczędności i pożyczek systemu Reifeisena“, które zostały rozdane na Walnem Zgromadzeniu w Stanisławowie, od ks. Dr. Jana Siemieńskiego 100 książeczek różnych wydawnictw; od komitetu lwowskiego ob-

chodu przewiezienia zwłok Mickiewicza 500 egz. obrazów chromolitograficznych „Adam Mickiewicz“, a od p. St. Będzikiewicza również 20 egz. obrazów „Adam Mickiewicz“ z nakładu księgarni Altenberga; — większa część tych obrazów została rozdaną na Walnem Zgromadzeniu w Stanisławowie. Za wszystkie te dary składa Zarząd główny na tem miejscu Szanownym ofiarodawcom serdeczne podziękowanie.

Nie małe też uznanie należy się krakowskiemu Towarzystwu Oświaty ludowej, które z całą gotowością popierało cele naszego Towarzystwa przez zakładanie w „Kółkach rolniczych“ tak w zachodniej części jak i we wschodniej kraju, czytelń ludowych. Sprawozdanie tegoż Towarzystwa po dzień 1. maja r. 1890 wykazuje, że 70 czytelń z 8.913 książkami zostało założonych przy „Kółkach rolniczych“, liczba ich jak się dowiadujemy z sprawozdań, przez „Kółka“ Zarządowi nadsyłanych, została do końca r. 1890 znacznie powiększoną.

Wysokie ministerstwo rolnictwa tak jak w latach poprzednich udzieliło i w tym roku Zarządowi głównemu między innymi dziełkami, traktującymi o rozwoju gospodarstw i przemysłu rolnego w państwie austryjackiem, także wykaz statystyczny Towarzystw gospodarskich w Austryi, w którym jedno z pierwszych miejsc zajmuje nasze Towarzystwo, zaś w sprawozdaniach swoich o działalności nauczycieli wędrownych i lustratorów gospodarstw włościańskich wyrażało się nader pochlebnie o czynnościach Zarządu głównego w tym kierunku.

Tak jak w latach poprzednich, tak i w tym roku sprowadziły „Kółka rolnicze“ za pośrednictwem Zarządu głównego nasiona pastewne, zbożowe, ogrodowe i lnu inflantskiego po cenach zniżonych za kwotę zł. 8508 i 82 ct. (niewliczając do tej sumy nasienia zbóż za zł. 5079 i 12 ct. pochodzące z subwencyi Wysokiego Wydziału krajowego dla członków „Kółek rolniczych“, klęską nieurodzaju dotkniętych); maszyn i narzędzi rolniczych sprowadzono za sumę zł. 1750 i 48 ct. Sprowadzono zatem od czasu działalności Towarzystwa wogóle nasion, maszyn i narzędzi rolniczych za sumę zł. 76101 i 44 ct. W cyfrze tej nie mieszczą się nabyte za poradą Zarządu głównego nasiona, maszyny i narzędzia rolnicze przez „Kółka“ wprost od producentów i fabrykantów, które jak

wykazują nadesłane roczne sprawozdania dosięgają sumy sprowadzonych przez pośrednictwo Zarządu głównego.

Pominąć tu nie możemy, iż w roku 1890 wykazały „Kółka rolnicze“ w swych sprawozdaniach, że samej mączki kościanej do uprawy roli zakupiły za zł. 28.447, chociaż i to jeszcze nie jest dokładną cyfrą, bo wiele „Kółek“, które nam sprawozdań swoich nie złożyły — jak wiemy z doniesień panów Lustratorów — w znacznej ilości używają sztucznych nawozów.

Tutaj wypada nam wspomnąć, że Zarząd dóbr Kniaże corocznie udziela Zarządowi głównemu pewną ilość doborowych nasion zbożowych, pastewnych, ogrodowych, celem rozpowszechnienia takowych pomiędzy członkami „Kółek rolniczych“, z tym warunkiem, że obdarzony niemi członek „Kółka“ obowiązany jest w roku następnym z uzbieranych plonów taką samą ilość zwrócić Zarządowi swojego „Kółka rolniczego“ do dalszego rozpowszechniania.

Zarząd główny zajmował się i w tym roku sprowadzaniem szczepów drzew owocowych i zrazów, uzyskawszy przedtem od producentów zniżone ceny.

Otrzymawszy od Wysokiego Wydziału krajowego subwencyę w kwocie zł. 5000 na zakupno nasion zbóż dla członków „Kółek rolniczych“ dotkniętych klęską nieurodzajów, Zarząd główny uchwalił na swem plenarnem posiedzeniu zakupić tylko najpotrzebniejsze włościanom zboża tj. jęczmień i owies i w tej sprawie poczynił rozliczne starania, tak co do nabycia doborowego, jak też o ile możności taniego ziarna.

Uzyskawszy od Generalnej Dyrekcyi kolei państwowych i Karola Ludwika możliwe obniżenie taryf przewozowych, wezwaliśmy Zarządy powiatowe „Kółek rolniczych“, naszych delegatów i same „Kółka“ o przedłożenie dokładnych wykazów rzeczywiście potrzebujących pomocy. Na podstawie zatem tych wiadomości i po zasiągnięciu informacyi od dotyczących Rad powiatowych, rozdzieliliśmy tę zapomogę w ilości 170 cetn. metr. jęczmienia i 400 cetn. metr. owsa, między najbardziej dotkniętych klęską nieurodzaju.

Koszta zakupna zboża wraz z przesyłką, która dzięki Świetnym Dyrekcyom kolei żelaznych w kraju była znacznie zniżoną, za co niniejszem wyrażamy podziękowanie, wyniosły 5079 zł. 23 ct.

Z chlubą i uznaniem musimy tu podnieść, że Zarządy odnośnych „Kółek“ wywiązały się z poruczonego im zadania co do rozdziału zapomóg z całą gorliwością i bezstronnością tak, że z tego powodu nie doszły nas żadne zażalenia, a przeciwnie serdeczne podziękowania.

Celem dalszego dopomożenia członkom „Kółek rolniczych“ dotkniętym klęską nieurodzajów, Zarząd główny poczynił starania u Komitetu obywatelskiego ratunkowego we Lwowie, aby mógł przyjść z pomocą głodem zagrożonym członkom; starania jednak nasze wobec wielkiej klęski, jaką cały kraj nasz został dotkniętym, nie mogły być osobno uwzględnione, natomiast zabiegi nasze u lwowskiego Towarzystwa Oszczędności kobiet, które z całą gotowością pospieszało tam gdzie najbardziej zagrażała nędza, zostały w wielu wypadkach uwzględnione.

Podniesienie gospodarstw włościańskich, jak wiadomo postawiło sobie Towarzystwo jako jedno z najważniejszych swych zadań i w tym celu pierwszy Zarząd główny Kółek rolniczych podjął w Galicyi systematyczne przeprowadzanie lustracyi gospodarstw włościańskich przez agronomów teoretycznie i praktycznie wykształconych, a lubo stan gospodarstw włościańskich wogóle źle się jeszcze przedstawia i całej pieczołowitości Zarządu głównego wymaga, to jednakże odbyte lustracye zbawiennie wpłynęły na ich ulepszenie.

Zarząd główny zaraz w początkach założenia Towarzystwa pojął i ocenił doniosłość i dla podniesienia dobrobytu w kraju ważną sprawę tych lustracyi — począwszy od r. 1883 wnosił petycye do Wys. Sejmu o udzielenie odpowiedniej subwencyi na ustanowienie stałych lustratorów pod kierownictwem Zarządu głównego Tow. Kółek rolniczych i odtąd w staraniach swych nie ustawał, osiągnąwszy chociaż ten rezultat, że kraj nasz tym staraniom Zarządu głównego zawdzięcza na razie zamianowanie uchwałą Wydziału krajowego w r. 1889 nauczyciela wędrownego w osobie p. Edmunda Bielskiego, a w r. 1890 drugiego, w osobie p. Seweryna Wiśniewskiego — jak nie mniej uchwały Wys. Sejmu zmierzające do pomnożenia liczby wspomnianych funkcyonarjuszy.

Wymienieni p. p. nauczyciele wędrowni, przedtem lustratorowie Kółek rolniczych, zostali przez Wydział krajowy zamianowani na propozycyę Zarządu głównego.

Celem zastosowania ustanowionego przez Zarząd główny dla lustratorów Kółek rolniczych programu, także i do czynności nauczycieli wędrownych i zarazem jednolitego działania pierwszych i drugich, spowodował Zarząd główny naradę, którą Wydział krajowy zwołał w dniu 16. maja 1890.

Na naradzie tej przewodniczył członek Wydziału krajowego p. Tadeusz Romanowicz. Brali w niej udział pp. członkowie Zarządu głównego Dr. Antoni Barański i Dr. Bronisław Dulęba, lustratorowie „Kółek rolniczych“ Zygmunt Gawarecki i Władysław Szybiński. profesor szkół rolniczych Zygmunt Strusiewicz, krajowi nauczyciele wędrowni Edmund Bielski i Seweryn Wiśniewski, tudzież spisujący protokół narady Dr. Henryk Sawczyński.

Pan przewodniczący zwrócił uwagę na doniosłość sprawy i zaznaczył potrzebę ułożenia jednolitego programu pracy zarówno lustratorów jak nauczycieli wędrownych, programu takiego, by jedni i drudzy służyli jednej sprawie i dążyli do jednego celu.

Następnie Dr. Bronisław Dulęba powołał się na uznanie, wyrażone przez Wys. Reprezentacyę kraju dla wielce pożytecznej pracy lustratorów gospodarstw włościańskich, od lat siedmiu przez Zarząd główny do gmin wiejskich wysyłanych i wykazał, że komisya gospodarstwa krajowego w r. 1888 przedkładając Wys. Sejmowi wniosek utworzenia stałych posad krajowych nauczycieli wędrownych rolnictwa, wyraziła przekonanie, że wprowadzenie w życie tychże nauczycieli powinno pójść wspólnie z pracą Towarzystwa „Kółek rolniczych“, jedno drugiemu torując drogę ku postępowi. Opierając się zarazem na doświadczeniach, zdobytych przez Zarząd główny, przedstawił wnioski, zmierzające do ułożenia jednolitego planu czynności zarówno dla lustratorów „Kółek rolniczych“ jak nauczycieli wędrownych przez Wydział ustanowionych.

Po przeprowadzonej duskusyi nad przedstawionymi wnioskami uchwalono:

1. Lustratorowie „Kółek rolniczych“ i nauczyciele wędrowni w pierwszym rzędzie udawać się mają do tych gmnin, gdzie ludność

przygotowaną już jest w „Kółkach rolniczych“ i w innych tego rodzaju stowarzyszeniach.

2. Każdy z lustratorów i nauczycieli wędrownych powinien być w tej samej gminie o ile możności dwa razy do roku, a to w takiej porze roku, aby przy następnej bytności mógł się przekonać, czy rady przezeń poprzednio udzielone wykonano, tudzież mógł udzielić dalszych rad do danej pory roku zastosowanych.

3. Sprawozdania lustratorów i nauczycieli wędrownych mają dawać przedewszystkiem ogólny pogląd na stosunki gospodarskie okolicy, w której lustrator lub nauczyciel nauczał, ze szczególnem uwzględnieniem odrębnych właściwości w zwiedzonych gminach, a oraz treść nauki i rad w nich udzielonych. Nadto w szczególności co do „Kółek rolniczych“ mają lustratorowie i nauczyciele wędrowni z przeprowadzonej lustracyi przedłożyć sprawozdanie.

4. Lustratorowie i nauczyciele wędrowni będą mieli z góry przydzielone okręgi, zarówno uwzględniające tak zachodnie jako i wschodnie powiaty kraju, w których nauczać będą.

Stosownie do tego wyznaczono dla lustratorów i nauczycieli wędrownych na razie na r. 1890 następny program podróży:

a) P. Edmund Bielski zwiedzać będzie w roku 1890 gminy w powiatach Wadowickim, Wielickim, Żywieckim, Myślenickim i Bocheńskim;

b) p. Zygmunt Gawarecki w powiatach Łańcuckim, Rzeszowskim, Niżańskim, Kolbuszowskim i Ropczyckim;

c) p. Władysław Szybiński w powiatach Kołomyjskim, Śniatyńskim, Horodyńskim i Zaleszczyckim;

d) p. Seweryn Wiśniewski w powiatach: Żydaczowskim, Tłumackim, Stanisławowskim, Bohorodczańskim i Nadworniańskim.

Wreszcie uchwalono, że najbliższa narada odbędzie się w początkach września b. r. celem dalszego porozumienia się.

W myśl tej uchwały i dalszych jeszcze porozumień z Wysokim Wydziałem krajowym, Zarząd główny powoławszy na trzeciego lustratora p. Jana Biedronia przeprowadził lustracyę gospodarstw włościańskich w r. 1890 w następujących gminach:

a) P. Seweryn Wiśniewski z początkiem wiosny nim został mianowany nauczycielem wędrownym, zwiedził w powiecie Podhajeckim gminy: Rosohowaciec, Bieniawa, Złotniki, Sokołów, Haj-

woronki, Wiśniowczyk, Wierzbów, Dobrowody, Wolica i Markowa, w powiecie Brzeżańskim gminę Kozłów, w Buczackim gminę Huta nowa, a w powiecie Rohatyńskim gminy: Podkamień, Traga, Rohatyn, Babińce, Babuchów, Dobryniów, Bursztyn, Bouszów, Rybno, Detiatyn, Zagórze, Konkolniki, Słoboda konkolnicka, Bołszowce i Bukaczowce;

b) P. Zygmunt Gawarecki zwiedził w powiecie Lwowskim miejscowość: Biłka szlachecka, w powiecie Łańcuckim gminy: Łańcut, Białobrzegi, Rogóżno, Nowosielce, Gniewczyna, Jagieła, Ubierzyn, Grodziska, Kuryłówka, Staromieście, Leżajsk, Brzyska wola, Czarna, Kosina, Markowa, Gać, Kańczuga, Pantalowice i Studziany; w powiecie Jarosławskim Sieniawę; w Rzeszowskim: Krasne, Malawa, Słocina, Chmielnik, Dylęgówka, Budziejów, Tyczyn, Staromieście, Przewrotne i Przeworsk; w powiecie Kolbuszowskim Ranižów; w Grybowskim gminy: Grybów, Biała niżna, Gródek, Kąclowa, Ptaszkowa, Mystków, Korzenna, Niczew, Ciężkowice, Jastrzębia; w powiecie Gorlickim gminy: Łużna, Szalowa, Szymbark, Gorlice, Wojtowa, Dominikowice, Biecz, Rzepiennik strzyżowski, Rzepiennik biskupi; w powiecie Pilzneńskim gminy: Łęki, Pilzno, Jodłowa, Brzysk, Błaszkowa, Januszkowice, Grudna dolna, Strzegocice, Jastrząbka stara, Zassów i Róża.

c) P. Władysław Szybiński był czynny w powiecie lwowskim w gminie Zaszków, w powiecie Śniatyńskim w gminach: Śniatyn, Russów, Potoczek. Wołczkowce, Załucze. Mikulińce, Zabłotów i Trójca, — w powiecie Kołomyjskim w gminach: Piadyki, Gody, Dobrowódka, Kamionka wielka, Słobudka leśna, Rakowczyk, Gwoździec, Dżurków i Kułaczkowce; w powiecie Rohatyńskim w gm.: Martynów nowy, w Lwowskim w gm.: Kamieniopol i Jaryczów nowy; w powiecie Gródeckim w gm.: Gródek, Ebenau, Stodółki, Uherce, Zuszyce, Łozina, Janów, Powitno, Porzecze, Malczyce i Stronna; w powiecie Rudeńskim w gm.: Chłopy, Rumno, Buczały, Tuligłowy, Pohorce, Podhajczyki, Rudki, Hoszany, Dubaniowice, Bienkowa wisznia i Michalewice; w powiecie Mościskim w gmin.: Sułkowszczyzna, Rudniki, Tuligłowy, Dmytrowice, Nikłowice, Milczyce, Szeszerowice, Mokrzany wielkie, Podliski, Krukienice, Pnikut, Tamanowice, Hussaków, Radochońce, Złotko-

wice, Balice, Lacka wola, Zakościele, Strzelczyska, Lipniki i Stojańce; wreszcie

d) P. Jan Biedroń został wysłany w powiat Bocheński do gminy Rajbrot i do powiatu Limanowskiego do gmin: Mordarka, Krosna, Mszana dolna, Słopnice królewskie, Zmiąca, Ujanowice, Lipowe, Tymbark, Kłodno, Sowliny, Stronie, Kamienica, Kamionka mała, Stara wieś, Laskowa, Niedźwiedź i Kasina wielka i do powiatu Nowosandeckiego do gmin: Chomranice, Rdziostów, Falkowa, Zabełcze, Podegrodzie, Świniarsko. — Razem zwiedzili pp. lustratorowie 178 gmin. Bliższe szczegóły z odbytych tych lustracyi podane będą w osobnem sprawozdaniu.

Jak w latach poprzednich tak i w r. 1890 Oddział lwowski c. k. Towarzystwa gospodarskiego urządzając swe Walne Zgomadzenie w szkole rolniczej w Dublanach, gdzie odbywa się zwiedzanie tamtejszego gospodarstwa, z demonstracyjnymi pouczeniami na miejscu, zaprosił do udziału Zarząd główny, który wezwawszy „Kółka rolnicze“ powiatu lwowskiego, brał w tych pouczeniach udział, a liczne zebranie członków „Kółek rolniczych“ było i tu dowodem, jak wielce ich zajmują wszelkie pouczenia i zwiedzania wzorowych gospodarstw, służących do podniesienia gospodarstw włościańskich.

Jak już w sprawozdaniu z roku 1889 zaznaczyliśmy, uchwalił Wysoki Sejm polecić Wydziałowi krajowemu zbadanie, o ile by kwota 15.000 zł. przeznaczona na utworzenie funduszu pożyczkowego dla „Kółek rolniczych“ odpowiadała potrzebie kredytu dla działalności handlowo-przemysłowej „Kółek“, i oraz by rezultat tych badań wraz z odnośnymi wnioskami w osobnem sprawozdaniu na najbliższej sesyi Sejmowej Wysokiemu Sejmowi przedłożył. Zarząd główny uznając wielką doniosłość tej uchwały Wysokiego Sejmu, i dbając aby sprawa ta jak najprędzej mogła być załatwioną, już z początkiem miesiąca lutego dla otrzymania pewnych informacyj wysłał do „Kółek rolniczych“ kwestyonarz zawierający 13 pytań dotyczących handlowo-przemysłowej działalności „Kółek“. 216 Zarządów „Kółek rolniczych“ nadesłały nam w oznaczonym czasie żądaną odpowiedź.

Wydział krajowy w wykonaniu powołanej uchwały Wys. Sejmu, odniósł się do Zarządu głównego Tow. Kółek rolniczych

i do obu krajowych Towarzystw rolniczych we Lwowie i Krakowie, aby udzieliły Wydziałowi krajowemu swej opinii w tej sprawie.

Na wezwanie to odpowiedziały:

1) *Zarząd „Kółek rolniczych“* pod dniem 4. czerwca 1890 l. 2187 (L. W. 24831) że:

Jakkolwiek byłby większy fundusz pożądany, to Zarząd główny idąc za intencyą Wys. Sejmu uważa, że na razie 15000 zł. może odpowiedzieć potrzebie.

Zarząd główny „Kółek rolniczych“ — mając na myśli także praktykę komisyi przemysłu krajowego przyznawałby pożyczki w wysokości odpowiedniej — i zarazem „wskazywałby warunki kredytu i osoby gwarantujące zwroty udzielonych pożyczek, administracya funduszu i asygnowanie pożyczek należałoby do Wydziału krajowego“.

2) *Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie* pod dniem 9. czerwca 1890 l. 543 (L. W. 24823), że:

Kwota 15000 zł. odpowiadałaby potrzebie „tylko w bardzo szczupłej mierze“ i należałoby ją powiększyć do 50000 zł.

3) *Komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* pod dniem 24. września 1890 r. l. 925. (L. W. 40900) również przychylne wypowiedział zdanie.

Wydział krajowy w przedłożonym Wys. Sejmowi sprawozdaniu z dnia 5. listopada 1890 między innymi podnosi:

Trudne, lecz nader wielkiej doniosłości zadanie podnoszenia i rozwijania włościańskiego gospodarstwa (w obszerniejszem tego słowa znaczeniu) podjęło Towarzystwo „Kółek rolniczych“.

Wobec bowiem tak mało obudzonego i rozwiniętego u nas zmysłu handlowego i przemysłowego, wobec tak małej przedsiębiorczości na każdem polu, potrzeba przedewszystkiem na obudzenie i rozwinięcie tych przymiotów działać u ludu naszego, aby go na zbawienną drogę „samopomocy„ gospodarczej wprowadzić.

Zakładanie i odpowiednie prowadzenie (z początku pod racyonalną kontrolą a nawet i fachowem zwierzchniem kierownictwem) sklepików wiejskich, z których stowarzyszeni mogliby zasilać się dobrymi a tanimi artykułami codziennego życia i potrzeb gospodarstwa rolnego, bez wyzysku przez niesumiennych przekupniów, a które mogłyby włościanom ułatwiać dobry a pewny

zbyt produktów ich gospodarstwa domowego (jaja, masło, ser, włókno i t. d.) zawiązywanie osobnych spółek mających na celu ułatwienie i podniesienie produkcyi przez sprowadzanie doborowych nasion (warzyw, koniczyny, traw i t. d.) ze źródła ich produkcyi albo też utrzymywanie wspólnymi siłami ulepszonych maszyn i narzędzi lub zwierząt rozpłodowych (młocarni przenośnych, sortowników, siewników i t. p. buhaja, knurów i t. d.), których pojedyńczy gospodarz włościanin utrzymywać nie jest w stanie; zawiązywanie stowarzyszeń lub spółek mających na celu skupywanie i wywóz powyż wymienionych produktów gospodarstwa domowego (jaja, masło, ser, włókno i t. d.) i przemysłu domowego, tkaniny, plecionki i t. p. obudziłyby ducha przedsiębiorczości u gospodarzy włościan, a wyrabiając zmysł handlowo-przemysłowy, przyczyniałyby się pośrednio do podniesienia gospodarstwa rolnego, uzdalniając ich równocześnie do samopomocy.

Pierwszy krok w kierunku powyżej wskazanym zrobiło już Towarzystwo „Kółek rolniczych“, zakładając sklepiki wiejskie. Rozwój ich idzie wszakże oporem, przedewszystkiem dla braku potrzebnych na ten cel funduszów.

Wydział krajowy powołując się zarazem na sprawozdanie Komisyi budżetowej z r. 1889 i opartej na niem uchwale Wys. Sejmu, przedstawił Wys. Sejmowi następujące wnioski:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Ustanawia się „fundusz pożyczkowy dla „Kółek rolniczych“ w wysokości **15.000** zł.

2) W budżet wydatków roku 1891 wstawia się na ten cel kwotę 15.000 zł.

3) Fundusz ten będzie osobno administrowany i służyć będzie do popierania za pomocą pożyczek działalności handlowo-przemysłowej „Kółek rolniczych“, — a pożyczki z niego rozdawać będzie Wydział krajowy na wniosek zarządu głównego „Kółek rolniczych“.

Komisya budżetowa, której sprawozdanie to Wydziału krajowego zostało przydzielone, znajdując w powyższych wnioskach Wydziału kraj. wyraz tego, co sama miała na myśli stawiając zeszłego roku wnioski w tej mierze, wniosła zgodnie ze sprawozdaniem Wydziału kraj. dwa punkty to jest 1 i 3, co się zaś tyczy punktu 2, to komisya budżetowa (odmiennie z zapatrywaniem

zeszłorocznem) wyraziła zdanie, że jest rzeczą wskazaną, aby kwota 15000 zł. przeznaczona na fundusz pożyczkowy dla „Kółek rolniczych“, podzieloną została na trzy równe raty, które będą wstawiane corocznie po 5000 zł. do budżetu wydatków przez 3 po sobie następujące lata.

Zgodnie z opinią komisyi budżetowej. Wys. Sejmu na posiedzeniu dnia 27 listopada 1890 uchwalił:

1. Ustanawia się fundusz pożyczkowy dla „Kółek rolniczych“ w wysokości 15000 zł.

2. W budżet wydatków na rok 1891 wstawia się 5000 zł. jako pierwszą ratę funduszu pożyczkowego dla „Kółek rolniczych«.

3. Fundusz ten będzie osobno administrowany i służyć będzie do popierania za pomocą pożyczek, działalności handlowo-przemysłowej „Kółek rolniczych“, a pożyczki z niego rozdawać będzie Wydział krajowy na wniosek Zarządu głównego „Kółek rolniczych“.

Zarząd główny poczynił u Wysokiego Wydziału krajowego odpowiednie kroki, aby ten fundusz pożyczkowy mógł być jak najrychlej w życie wprowadzony, zwłaszcza, że sprawa sklepików „Kółek rolniczych“ przybrała już znaczne rozmiary, i rzadko zdarza się „Kółko rolnicze“, któreby przy swem zawiązaniu nie założyło u siebie sklepiku a członkowie poznawszy doniosłość sklepików kółkowych, z chęcią składają na ten cel swój ciężko zaoszczędzony grosz.

Przy rozwoju sklepików „Kółek rolniczych“ dał się czuć brak składów hurtownych, skądby pojedyncze „Kółka“ pewnej okolicy mogły dla siebie sprowadzać potrzebne towary.

Zarząd powiatowy w Czortkowie od samego swego założenia sprowadza dla swych „Kółek rolniczych“ niektóre towary, jak: sól, żelazo, naftę, mąkę, bławatne towary i inne służące do użytku tamtejszych mieszkańców; również czyni to Zarząd powiatowy w Biale i Zarząd powiatowy w Podhajcach. Najdalej w tej sprawie postąpił Zarząd powiatowy w Tarnobrzegu, który przy znanej energii swego prezesa p. Henryka Dolańskiego i sekretarza p. Dra Antoniego Surowieckiego, zwołał na dzień 29. listopada posiedzenie delegatów „Kółek rolniczych“ celem uchwalenia i podpisania statutu Towarzystwa „Składu towarów Kółek rolniczych“, co też na tem posiedzeniu zostało uskutecznionem.

Ciekawe sprawozdanie o rozwoju sklepików „Kółek rolniczych“ powiatu Tarnobrzeskiego, nadesłane Zarządowi głównemu, zostało w „Przewodniku“ z r. 1890 na str. 297 i 330 ogłoszone, przeto nie podajemy go tutaj.

Z uznaniem podnieść musimy działalność „Kółek rolniczych“ dążącą do podniesienia przemysłu zastósowanego do miejscowych stosunków, i wiele już przedsiębiorstw prowadzonych było na rachunek „Kółek rolniczych“. Dla podniesienia różnych gałęzi przemysłu domowego udawały się „Kółka rolnicze“ do Zarządu głównego o umożliwienie swym członkom nauki w szkołach dopełniających, koszykarstwa, tkactwa, ślusarstwa, a w sprawach tych udawał się Zarząd główny z prośbą do Wysokiego Wydziału krajowego, który z wszelką gotowością przychodził proszącym z pomocą. Przytem nadmieniamy, że Wydział krajowy na przedstawienie Zarządu głównego również przychylnie załatwił prośbę „Kółka rolniczego“ w Kopkach w sprawie regulacyi rzeki Sanu i „Kółka rolniczego“ w Biłce szlacheckiej w sprawie melioracyi łąk.

Z przejściem propinacyi na kraj, wiele „Kółek rolniczych“ już nie dla ciągnięcia z tego przedsiębiorstwa zysków, ale dla uchronienia od ludu demoralizacyi, wzięło się do wydzierżawienia propinacyi i mimo licznych przeszkód stawianych ze strony dawnych karczmarzy pobrali takowe na rachunek „Kółka rolniczego“. Tutaj w imieniu „Kółek rolniczych“ wypada nam wyrazić podziękowanie Wys. Dyrekcyi funduszu propinacyjnego, która chętnie uwzględniała oferty „Kółek rolniczych“.

Tak dawniejsze, jak i nowo zawiązane „Kółka roln.“, starały się o zaprowadzenie trafik przy sklepikach i znalazły w tej sprawie życzliwe poparcie JW. barona Adolfa Jorkascha, wiceprezydenta c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu.

Zabiegom Zarządu głównego, a przedewszystkiem omawianiu na posiedzeniach „Kółek rolniczych“ tak ważnej sprawy, jaką jest sprawa ubezpieczania się od szkód z pożarów, zawdzięczamy, że liczba ubezpieczonych włościan w „krak. Tow. Wzaj. ubezp.“ w ostatnich czasach znacznie wzrosła. Według bowiem sprawozdań otrzymanych za r. 1890 od 202 „Kółek rolniczych“, ubezpieczyło się w tych 202 „Kółkach“, 2514 członków za ogólną sumę 1045657 zł. Cyfra ta niewątpliwie okaże się znacznie wyższą, skoro Zarząd główny otrzyma sprawozdania roczne i z in-

nych „Kółek rolniczych“, które jeszcze sprawozdań tych dotąd nie przedłożyły.

Zarządom „Kółek rolniczych“ należy się i z tego względu uznanie, że zachęcając włościan do ubezpieczania się, dokładały usilnych starań do zaprowadzenia straży pożarnych ochotniczych, których „Kółka rolnicze“, jak wykazują dotychczas otrzymane sprawozdania, zaprowadziły 48 a w nich zakupiono 80 sikawek.

Wspomnieć nam tu wypada, że w znanej „Kółkom rolniczym“ sprawie wyrobu mat słomianych ogniotrwałych do pokrywania dachów, odniósł się wynalazca tychże p. Uderski do Zarządu głównego o poparcie jego podania wniesionego do Dyrekcji kolei żelaznych o zniżenie cen transportu słomy do powyższego celu. Zarząd główny chętnie temu żądaniu zadość uczynił, i otrzymał od Dyrekcji kolei żelaznych przyrzeczenie zniżenia cen transportu.

Czynny brał udział Zarząd główny przez swego delegata Dra Bronisława Dulębę przy przeprowadzeniu sprawy połączenia „Galicyjskiego Towarzystwa pszczelniczo-ogrodniczego“ i „Towarzystwa ogrodniczo-sadowniczego“ w jedno Towarzystwo istniejące obecnie pod nazwą „Zjednoczone galicyjskie Towarzystwo dla ogrodnictwa i pszczelnictwa, o którego pożytecznej działalności, zawarte są bliższe szczegóły w Przewodniku.

Zarząd główny pragnąc, aby i „Kółka rolnicze osiągnęły z ogólnej wystawy rolniczej w Wiedniu korzyści, jakie ze zwiedzenia tej wystawy odnieść by mogli gospodarze szczególnie w kierunku podniesienia howu bydła, czynił starania, ażeby pewna liczba członków, zajmujących się troskliwie hodowlą bydła, kosztem kraju tę wystawę zwiedzić mogła. Starania jednakże osobiste prezesa i wiceprezesa skutku nie odniosły.

Niezwykły dotychczas udział włościan, członków „Kółek rolniczych“ w uroczystości narodowej, jaką był pogrzeb nieśmiertelnego naszego wieszcza Adama Mickiewicza stwierdził, że i praca nasza w kierunku podniesienia oświaty, wydała już owoce. Zarząd główny brał udział w pochodzie pogrzebowym z wieńcem metalowym Towarzystwa, które reprezentowali pp. Członkowie Zarządu: Władysław Bielański, Dr. Bronisław Dulęba, Zdzisław Onyszkiewicz, Delegat książęco-biskupi ks. Walenty Pawlikowski i ks. kanonik Wincenty Wąsikiewicz i 150 delegatów „Kółek rolniczych“

przeważnie włościan. W tym samym czasie święciły na miejscu „Kółka rolnicze“ tę uroczystość narodową, a zebrane przy tej sposobności datki zostały obrócone na cele użyteczności publicznej na miejscu; — w szczególności zaś „Kółko rolnicze“ w Dolinie zebrawszy zł. 44 i 47 ct., przeznaczyło tę kwotę na fundacyą stypendyjną imienia śp. Adama Mickiewicza, które też do komitetu Adama Mickiewicza w Krakowie odesłane zostały.

Na przedstawienie c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie zajął się Zarząd główny zbadaniem rzekomo w kraju istniejącej zarazy drobiu; — przedłożył c. k. Ministerstwu rolnictwa wykaz statystyczny istniejących „Kółek rolniczych“; — rozesłał sprawozdania tak z czynności Zarządu, jak i z lustracyi gospodarstw wszystkim władzom autonomicznym i krajowym, Towarzystwom okręgowym rolniczym i gospodarskim, Członkom założycielom i wspierającym, Zarządom powiatowym, Delegatom Towarzystwa i „Kółkom rolniczym“; — był pośrednikiem i rzecznikiem „Kółek rolniczych“ w załatwianiu ich różnorodnych spraw, udzielał im na żądanie wszelkich informacyi i wskazówek i załatwiał ich zlecenia każdym razem z możliwym pospiechem.

Spraw osobno załatwionych wykazuje dziennik podawczy w r. 1890 w ogólnej liczbie 3983, a nadto uskuteczniono posyłek pocztowych i kolejowych w ilości 7365, niewliczając dwunastorazowej wysyłki „Przewodnika Kółek rolniczych“ w ogólnej ilości 13800 egzemplarzy.

W myśl uchwały Walnego Zgromadzenia we Lwowie, wydawał Zarząd główny pismo peryodyczne „Przewodnik Kółek rolniczych“ co miesiąc objętości dwóch arkuszy druku. „Przewodnik“ zawierał następujące główne działy:

Wiadomości o czynnościach Zarządu głównego Towarzystwa; wiadomości o działalności w pojedyńczych „Kółkach roln;“ — o lustracych gospodarstw włościańskich; — rady udzielane „Kółkom roln,“ i członkom w różnych sprawach statutem objętych; — wiadomości o ustawach i ogólnych zarządzeniach władz w sprawach dotyczących własności ziemskiej i przemysłu; — poradnik dla gospodarzy mniejszych posiadłości; — podający wskazówki z zakresu gospodarstwa rolnego i przemysłu; — rady dla gospodyń wiejskich; — wiadomości z kraju i świata, interesujące rolników; — wiadomości o ruchu handlowym i przemysłowym w kra-

ju, o sklepikach chrześcijańskich i różnych przedsiębiorstwach przez włościan podejmywanych i wiadomości o nowo wydanych książkach dla ludu wiejskiego, godnych rozpowszechnienia.

Popierającym wydawnictwo „Przewodnika", chętnie nadsyłanymi pracami, składamy na tem miejscu szczere podziękowanie jak również władzom i instytucyom, które zaprenumerowaniem znaczniejszej liczby egzemplarzy „Przewodnika" wydawnictwo, w obec szczupłych funduszów Towarzystwa, nam ułatwiały, a w szczególności Świetnym Radom powiatowym w Białej, Brzozowie, Chrzanowie, Dąbrowie, Krakowie, Łańcucie, Mielcu, Nowym Sączu, Pilznie, Tarnobrzegu, Tarnopolu, Wieliczce, — i Krakowskiemu Towarzystwu oświaty ludowej, które popierając zawsze cele Towarzystwa naszego, zaprenumerowało dla czytelni ludowych przez nie założonych, 105 egzemplarzy „Przewodnika„.

Pominąć tu nie możemy tej okoliczności, że od czasu wydawnictwa „Przewodnika", przedewszystkiem sprawom „Kółek rolniczych" oddanego, działalność Towarzystwa znacznie się rozszerzyła i statutem objęte prace, przez „Kółka rolnicze" podejmowane, dodatniejszymi się okazują; w pewnej też mierze wydawni ctwu »Przewodnika» zawdzięczamy znaczny i coraz bardziej wzmagający się wzrost liczby „Kółek rolniczych".

Zdając sprawę z użycia funduszów otrzymanych i użytych na cele Towarzystwa, na podstawie rachunków za rok 1890, które komisja rachunkowa osobno przedłoży Walnemu Zgromadzeniu, pominąć nie możemy milczeniem, że środki uzyskane, zaledwie w małej bardzo części mogą zaspakajać te potrzeby, jakie ze wzrostem „Kółek rolniczych" się zwiększyły i dlatego Zarząd główny i w tym roku znajdywał się w przykrem położeniu, że odmawiał pomocy tam, gdzie byłby z całą gotowością użyczył jej proszącym, a odmówić musiał dla braku odpowiednich funduszów.

Celem pozyskania funduszów Żarząd główny poczynił następujące kroki:

a) Starał się o przysporzenie Towarzystwu członków wspierających i w tym celu rozesłał wszystkim Członkom Zarządu listy deklaracyjne do jednania członków wspierających;

b) odniósł się do Wydziałów Rad powiatowych i Towarzystw gospodarczych i rolniczych istniejących w kraju

c) Wniosł podanie do Galicyjskiej Kasy Oszczędności we Lwowie, i do Kasy Oszczędności w Krakowie

d) W myśl okólnika komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego z dnia 8. stycznia do l. 16 przedłożył Zarząd główny wnioski subwencyjne na rok 1891 do przedłożenia Wysokiemu Ministerstwu rolnictwa:

1. na wykłady rolniczne i lustracye gospodarstw włościańskich zł. 2400.

2. na opust przy zakupnie nasion pastewnych i celniejszych gatunków zbóż zł. 1000,

3. na rozszerzenie uprawy lnu inflantskiego zł. 500.

4. na ulgi przy zakupnie maszyn i narzędzi rolniczych zł. 1000

5. Na premiowanie urządzonych wzorowych gnojarń przynajmniej po jednej w powiecie zł. 900.

e) Wniósł petycyę do Wysokiego Sejmu o udzielenie na cele Towarzystwa „Kółek rolniczych“ ogólnej subwencyi w kwocie 9000, a mianowicie:

1. na lustracyę gospodarstw włościańskich z pouczeniami zł. 4000,

2. na przedmioty demonstracyjne przy przeprowadzeniu lustracyi gospodarstw z pouczeniami zł. 500,

3. na ulgę dla „Kółek rolniczych“ przy zakupnie nasion, nawozów sztucznych, maszyn i narzędzi rolniczych zł. 3000,

4. na podniesienie sadownictwa i ogrodnictwa zł. 1000,

5. na cele wydawnictwa „Przewodnika Kółek rolniczych“ zł. 500.

Funduszami jakie Zarząd główny w r. 1890 otrzymał, rozporządził w następujący sposób:

a) Przyznana przez Wysoki Sejm subwencya na r. 1890 w kwocie zł. 3000 na cele ogólne Towarzystwa, została użytą 1) Na ułatwienie członkom „Kółek rolniczych“ nabycia doborowych nasion pastewnych, zbożowych i ogrodowych przez udzielenie im przy zakupnie opustu od 5 do 10% wydano zł. 355 i 37 ct. 2) Na opusty dla mniej zasobnych „Kółek rolniczych“ przy zakupnie maszyn i narzędzi rolni-

czych wydano zł. 23 i 76 ct. 3) Na częściowe pokrycie kosztów przy zakupnie książek do czytelń „Kółek rolniczych“ zł. 300. 4) Na lustracyę gospodarstw włościańskich zł. 1473 i 64 ct. 5) Na częściowe pokrycie kosztów wydawnictwa „Przewodnika Kółek rolniczych“ zł. 500 i 6) zł. 347 i 23 ct. użyto na częściowe pokrycie kosztów administracyjnych. Z użycia tych funduszów zdał Zarząd główny Wysokiemu Wydziałowi krajowemu szczegółowy rachunek.

b) Udzieloną. uchwałą Wysokiego Sejmu, przez Wysoki Wydział krajowy subwencyę w kwocie zł. 5000 przeznaczoną na zakupno nasion zbożowych dla członków „Kółek rolniczych dotkniętych klęską nieurodzaju, użył Zarząd główny na ten cel, dokładając złr. 79 i 12 ct.

c) Udzielona za pośrednictwem Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galic. we Lwowie i przeznaczona na lustracyę gospodarstw włościańskich z pouczeniami subwencya w kwocie złr. 1200, została użytą na ten cel, a szczegółowy rachunek przedłożony został Wysokiemu c. k. Ministerstwu rolnictwa.

d) Przyznana nam subwencya Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie w kwocie złr. 300, została użytą zgodnie z uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 1. grudnia r. 1888 do l. 17719.

e) Otrzymany od Wysokiego Wydziału krajowego zasiłek w kwocie złr. 200, obrócono na częściowe pokrycie kosztów Walnego Zgromadzenia w Stanisławowie i na zakupno maszyn i narzędzi rolniczych, które między „Kółka rolnicze“ i delegatów „Kółek rolniczych“ rozlosowane zostały. W ten sam sposób zostały użyte, na ten sam cel, przeznaczone zasiłki od Wydziału Rady powiatowej w Stanisławowie w kwocie złr. 50 i od Oddziału podolskiego c. k. Towarzystwa gospodarskiego w kwocie złr. 30.

f) Zasiłek galicyjskiej Kasy Oszczędności w kwocie złr. 200.

g) Zasiłki jednorazowe od Wydziałów Rad powiatowych i od Towarzystw rolniczych i gospodarskich w kwocie złr. 170 i

h) Wkładki członków wspierających Towarzystwa w kwocie złr. 818, zostały użyte na bieżące potrzeby Towarzystwa.

W myśl § 16. statutu lit. i) odbyły się zjazdy powiatowe delegatów „Kółek rolniczych“ w powiatach bialskim, czortkowskim, tarnobrzeskim i krakowskim.

Na zjazd delegatów „Kółek rolniczych“ powiatu krakowskiego wydelegował Zarząd główny sekretarza Towarzystwa dra Bronisława Dulębę. Zgromadzenie to, na które przybyli także członkowie „Kółek rolniczych“ sąsiednich powiatów, zaszczycił swą obecnością Jego Eminencya książę kardynał Dunajewski i raczył przewodniczyć obradom.

Po wyborze członków Zarządu powiatowego, postawione zostały między innymi także wnioski w sprawie zorganizowania „Związku sklepików chrześciańskich“ i hurtownego zakupywania nasion; maszyn i narzędzi rolniczych dla „Kółek rolniczych“.

VII. Walne Zgromadzenie Towarzystwa odbyło się w dniu 10. i 11. września r. 1890 w Stanisławowie pod przewodnictwem prezesa Towarzystwa p. Bolesława Augustynowicza. Zjazd był liczny i wielu członków z dalekich stron, bo aż z okolic Wadowic, Krakowa i t. d. zjechali do Stanisławowa i nie wahali się poświęcić czasu, trudu i znacznych kosztów podróży, ażeby i swoją cegiełkę do budowy gmachu ogólnego dobra dołożyć. Wielu włościan, szczególnie z wschodniej części kraju, gdzie „Kółka rolnicze“ dotychczas nie tak licznie, jak w zachodniej się zawiązały, sami oświadczyli, że żywili w swem sercu pewną nieufność do tych „wspólnych prac“ i przybyli na Walne Zgromadzenie, ażeby się też naocznie przekonać i upewnić, czy w tem Towarzystwie „Kółek rolniczych“, łączą się usiłowania i prace nad „podniesieniem dobrobytu, oświaty i moralności ludu“ i przekonali się naocznie o wspólnych w Towarzystwie naszym zabiegach i pracach tak pana, jak chłopa i księdza równie chętnych, równie szczerych i do polepszenia wspólnej doli zmierzających.

Walne Zgromadzenie rozpoczęło się uroczystem nabożeństwem w kościołach gr. kat. i łac., potem zebranych w sali imieniem miasta powitał burmistrz Dr. Szydłowski. Następnie przemawiał w imieniu Rady powiatowej i Towarzystwa gosrodarskiego p. Jaroszyński, w imieniu Towarzystw gospod. oddziału podolskiego p. A. Zaręba-Cielecki. Po przemówieniu tych panów zabrał głos

prezes Towarzystwa, a przywitawszy zgromadzonych zachęcał ich w dłuższej przemowie do dłuższej i wytrwałej pracy, podziękował miastu za gościnne przyjęcie Walnego zgromadzenia, oddał cześć długoletniej zasłudze jako wiceprezesa i członka Zarządu śp. Kajetana Orleckiego, którego pamięć Zgromadzenie przez powstanie uczciło. Po przemowie Prezesa przemawiał po rusku p. Wice prezes Towarzystwa Mandybur.

Na czterech posiedzeniach dnia 10. i 11. września omawiane były między innymi sprawy kas Reifeisenowskich, poszczególne sprawy dotyczące sklepików „Kółek rolniczych“, sprawa przysporzenia funduszów Towarzystwa, sprawa wydawnictwa „Przewodnika Kółek rolniczych“. Po wysłuchaniu sprawozdania z fundnszów Towarzystwa odczytanego przez p. Wysockiego, udzielono Zarządowi głównemu absolutoryum za r. 1890 i wybrano do komisyi rewizyjnej na rok 1891 pp. Leszka Dąbczańskiego, Antoniego Petrykiewicza i Stefana Wysockiego.

Na tem zgromadzeniu miał p. Jan Biedroń wykład „w jaki sposób gospodarze przyczynić się mogą do uszlachetnienia zbóż«, a p. Władysław Szypiński mówił po rusku „O płodozmianach“ Po wyczerpaniu porządku dziennego wezwał p. prezes Augustynowicz do wspólnej a ochoczej pracy w kierunku przez Towarzystwo „Kółek rolniczych“ wytkniętym i podziękowawszy przybyłym na Walne Zgromadzenie za współpracownictwo, zamknął posiedzenie. Imieniem Członków Towarzystwa dziękował ks. Infułat Kerschka Zarządowi głównemu za podejmowane trudy a w szczególności prezesowi Augustynowiczowi za przewodniczenie i kierownictwo dwudniowymi obradami Zjazdu.

Po rozdaniu członkom „Kółek rolniczych“ przez Zarząd główny zakupionych różnych praktycznych narzędzi gospodarskich, książeczek i innych przedmiotów, nastąpiło losowanie maszyn. Sieczkarnia została wylosowana dla „Kółka rolniczego“ w Hucie nowej (powiat Buczacz) — jeden młynek do czyszczenia zboża dla „Kółka rolniczego“ w Schoenanger (pow. Mielec), drugi młynek dla »Kółka rolniczego w Dubiecku (pow, Buczacz).

Zarząd główny spełniając miły obowiązek, składa na tem miejscu Świetnej Reprezentacyi miasta Stanisławowa i zawiązanemu Komitetowi dla przyjęcia uczestników Zjazdu, szczere po-

dziękowanie za serdeczne i gościnne przyjęcie członków, Towarzystwa „Kółek rolniczych“.

Poczuwamy się również do obowiązku wyrażenia należnego podziękowania Szanownym Redakcyom krajowych gazet, które tak podczas Walnego Zgromadzenia, jak w ogóle przy każdej sposobności popierają usiłowania nasze, a lubo przedstawiają różne stany, różne stronnictwa, to jednakże zaznaczają swą łączność, swe współpracownictwo w działalności Towarzystwa „Kółek rolniczych“, dając tem dowód, że w pożytecznej a uczciwej pracy, zawsze się wszyscy łączą.